

PROTOKOL REGIONALNE KONFERENCIJE:

**ULOGA PARLAMENTA U PODSTICANJU KONKURENTNOSTI I
PRIVREDNOG RASTA KROZ UNAPREĐENJE POSLOVNOG OKRUŽENJA U
ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA**

**Uloga parlamenata u podsticanju konkurentnosti i privrednog rasta kroz unapređenje
poslovnog okruženja u zemljama zapadnog Balkana**

- 1. Uticaj globalne finansijske i ekonomske krize na region i mogućnosti njenog savladavanja*
- 2. Uloga parlamenata u procesu rešavanja problema finansijske i ekonomske krize*
- 3. Značaj regionalne saradnje i harmonizacije sa zakonodavstvom Evropske unije za jačanje konkurentnosti regiona*
- 4. Reforma poslovnog okruženja: uloga parlamenata*
- 5. Zaključci i preporuke konferencije*

Uloga parlamenata u podsticanju konkurentnosti i privrednog rasta kroz unapređenje poslovnog okruženja u zemljama zapadnog Balkana

1. Uticaj globalne finansijske i ekonomske krize na region i mogućnosti njenog savladavanja

Aktuelna globalna finansijska kriza je najveća kriza svetskog finansijskog sistema od doba Velike Depresije iz 1929. godine. Kriza je počela u razvijenom svijetu, kao kriza hipotekarnog tržišta u SAD i brzo se proširila na zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji.

Na samom početku krize, mnogi analitičari nisu uspjeli da u potpunosti shvate prirodu krize. Fokus je bio, skoro u celosti usmjeren, na regulaciju tržišta i nadzor finansijskih institucija, smatralo se da su lekovi za krizu regulatorne prirode. Nasuprot tome, malo pažnje je posvećivano osnovnim globalnim makroekonomskim uzrocima krize. Sve do jeseni 2008. godine, postojala je nada da će privrede, koje su imune na direktne negativne efekte hipotekarne krize, uspjeti da prebrode period krize sa dovoljno snage kojom bi potom povukli celokupnu svetsku privredu. Ipak, kriza je uveliko prevazišla finansijski sektor i zahvatila i realnu privredu.

Sada je očigledno da u svim regionima u svetu privredni rast ubrzano opada. Nova tržišta i tržišta zemalja u razvoju su skoro trenutno bila pogođena situacijom u kojoj je sve manje investitora bilo raspoloženo da se izlaže riziku investiranja, što je rezultiralo naglom obustavom priliva kapitala. Šok je bio posebno veliki za države koje zavise od uvoza kapitala, kao što su na primer države centralne, istočne i jugoistočne Evrope. Kriza je u ovim državama izbacila na površinu sve, već postojeće, probleme sa bilansima i rezultirala pozivima MMF-u za pomoć.

Kako zemlje zapadnog Balkana nisu imale visoko učešće nenaplativih kredita u sektoru komercijalnih banaka, bile su pošteđene udara primarne finansijske krize, pa se sve do septembra 2008. godine mislilo da ih kriza neće pogoditi. Prvi snažan efekat poremećaja na tržištima kapitala se na finansijski sistem zemalja zapadnog Balkana preneo povlačenjem stranih institucionalnih investitora sa nacionalnih tržišta, dok se drugi snažan udar manifestovao u povlačenju devizne štednje tokom poslednjeg kvartala 2008. godine.

Već početkom 2009. godine, zemlje zapadnog Balkana su počele da se suočavaju sa sekundarnim efektima krize: (i) njihov izvoz roba i usluga se usporio zbog smanjivanja inostrane tražnje, a (ii) uvoz kapitala je postao otežan i svakako manji nego ranije. Smanjena mogućnost zaduživanja i pad izvoza rezultirali su smanjenjem proizvodnje, izuzetnim porastom nelikvidnosti preduzeća, što je dovelo do otpuštanja jednog broja radnika i smanjenja stope rasta, pa i realnog pada BDP-a (bruto domaćeg proizvoda).

Novonastala situacija traži mnogo snažnije mere ekonomske politike zemalja regiona da bi se trajno obezbedila makroekonomska i finansijska stabilnost kao fundamentalni preduslov budućeg oživljavanja njihovog ekonomskog rasta.

“Ideje protekcionizma ne mogu funkcionisati u svijetu koji je višestruko integrisan- najprije preko multinacionalnih kompanija, finansijskih tržišta i specijalizacije u proizvodnji koja je pažljivo razvijana na duže vremenske periode. Globalna ekonomija predstavlja mozaik isprepletanih poslovnih

sudbina- instinktivno kidanje veza može samo izazvati njen dalji kolaps i tako nešto nikada ne treba uzimati u obzir kao razumnu strategiju.

“U ovo doba krize, zemlje u razvoju koje se samosažaljevaju bi trebalo da odvoje malo vremena i razmisle o onima koji, ne samo da imaju mnogo manje od njih, već u većini slučajeva tonu sve dublje u objektivno siromaštvo. Koraci koje preduzimaju protekcionisti liče na situaciju kada neko treba poslednji da napusti brod koji tone (globalnu ekonomiju) bez pojasa za spasavanje. Mnogo bolje rešenje bi bilo da se preduzmu kolektivni napori i brod osposobi za plovidbu.

“Razvijene zemlje bi same pobrale ogromne koristi ako bi iskoristile majušni deo ogromnih paketa pomoći svojim ekonomijama, kako bi pomogle svetu u razvoju jer bi reakcija u smislu povećane tražnje na dugi niz godina, stabilizovala i njihove vlastite ekonomije.

“Brzo postizanje dogovora o Sporazumu iz Dohe je dakle imperativ u smislu razvijanja konsenzusa u svetu kojem prete disonantne ekonomske politike, svetu koji je nesvestan zajedničke ekonomske sudbine koju delimo, a koja je razvijana od 1980-ih godina”.

Izvor: Pradeep S. Mehta, Generalni sekretar, CUTS International

Gordana Čomić

U jesen 2008. godine je postalo potpuno jasno da je ukidanjem nekih propisa u Sjedinjenim Američkim Državama 1999. godine, bilo omogućeno, da ljudska pohlepa uradi sve ostalo na finansijskim tržištima, koja su bila ostala bez regulacije. Istovremeno bilo je jasno da nas na globalnom nivou očekuje era regulacije.

Pošto je vreme krize, pošto će biti veoma malo novca za investicije, pošto će biti problema sa deficitima, nama parlamentarcima je bilo jasno da će izvršne vlasti da se sklone, i da kažu stanovništvu, neka vam vaši parlamentarci objasne probleme sa kojima ćete se susresti u periodu krize. Tako uvek biva u vremenima kriza, i za takvo ponačanje vlada postoji i mnogo dokaza. Ali, mi smo se zato i kandidovali, da pokušamo da budemo i brana i most izvršnoj vlasti i stanovništvu, kod kojeg svake četiri godine idemo po glas pokušavajući da podelimo nadu za buduće vreme.

Nasa društva i države na prostoru Zapadnog Balkana (ili Jugoistočne Evrope), dele mnogo zajedničkih teškoća. Mada smo na različitim stepenicama na putu ka Evropskim integracijama, i mada imamo različite resurse za rešavanje krize, u sustini imamo zajednički problem.

Mi parlamentarci smo se kandidovali da menjamo naša društva, da modernizujemo naše države, da ispunimo sve uslove tako da se kao zemlje promenimo i da postanemo punopravne članice Evropske unije. Sve te aktivnosti je potrebno sprovoditi u uslovima krize koja će dovesti do otpuštanja radnika, zamrzavanja pa čak i smanjenja plata i penzija, a da pri tom nemamo na koga da se ugledamo. Nemamo mogućnosti da kažemo “vidite kako oni to dobro rade”, jer zemlje koje bih dala kao primer uspešnosti su u uslovima krize počele da intenzivno otpuštaju radnike, njihov državni deficit je porastao, gubici ostvareni na finansijskim tržištima su pokriveni iz budžeta, a njihove najveće banke su nacionalizovane.

Jedan kolega iz Britanskog parlamenta je rekao “gledam u svoju ruku i ne verujem šta radim, glasam za nacionalizaciju banaka u Velikoj Britaniji”. U tom kontekstu, naša procena je bila da nema boljeg načina da nađemo najbolja moguća rešenja, nego da se na jednom ovakvom sastanku razmene iskustva o tome kakvu regulaciju da uvedemo u budućnosti.

Svedoci smo da se na globalnom nivou vodi debata koja je na ivici straha od mogućeg protekcionizma, najpre debata oko uvođenja kvalitetne regulative za ublažavanje prvog i drugog talasa krize, a onda i oko stvaranja nekog novog dogovora, sličnog onome iz Brenton Vudsa 1944. Godine, na kome počiva ili je počivao pedesetogodisnji ekonomski i finansijski svet kakav je nama bio poznat.

Naša ideja je, da deleći slične probleme, deleći slično nasleđe, smatramo da mi parlamentarci možemo da podelimo i dobru budućnost, a na korist onih koji nas svojim glasovima šalju u nacionalne parlamente. Moja lična ideja je da kontekst finansijske i ekonomske krize mora biti gledan kroz prizmu zaštite ljudskih prava i brige i borbe protiv siromaštva.

Ako ta dva aspekta izgubimo iz vida, budućnost naše dece će biti mnogo rizičnija u odnosu na njihove vršnjake iz razvijenih zemalja koje raspolažu sa mnogo više resursa, i mogu da se izbore sa još jednom krizom, jer su krize prirodne za ekonomije, i za poslednjih šezdesetak godina ih je bilo jedanaest, a možda i više.

U kontekstu finansijske i ekonomske krize, mi parlamentarci imamo obavezu da kažemo stanovništvu koje predstavljamo, da su reforme ipak moguće i da je bolji život moguć, i da će period krize proći, a proći će u suštini kroz mrežu regulative koju ćemo mi donositi u parlamentima. Nekada ćemo donositi zakone pod pritiskom vlade, nekada pod pritiskom interensih grupa, bili toga pritiska svesni ili ne, ali meni će lično prijati da znam da mogu da pozovem nekoga od vas iz parlamenata zemalja regiona, i da vam kažem: “vidi šta mi radi ova moja Vlada, kako je ova tvoja vlada, jel’ mozemo nešto zajedno da uradimo, da nase dve drugarice vlade naprave dobru regulativu za naše nacionalne države, pa onda i za saradnju u regionu“.

Vesna Pusić

Parlamenti su u zemljama ovog regiona, objektivno govoreći, bili jedina brana između prirodne tendencije izvršne vlasti ka autoritarnosti i nekog pokušaja da uspostavimo koliko toliko odgovorne demokratije, dakle neku vrstu odgovaranja biračima.

Iz tog razloga mi se čini da je destrukcija autoriteta i renomea parlamenata, jedan izuzetno opasan posao. I da smo mi kao članovi parlamenata, pogotovo u ovoj regiji, zanemarili svoju vlastitu važnost, svoj vlastiti ugled, upravo zbog održavanja sposobnosti parlamenata da izvrše tu svoju funkciju brane od prirodne tendencije prema autoritarnosti, koju svaka izvršna vlast u logici stvari nosi sa sobom, a na našim prostorima naravno još u većoj meri, s obzirom da su naše demokratske tradicije relativno slabašne.

U tom smislu je naša briga za ugled parlamenata mnogo važnija i mnogo ozbiljnija nego pitanje brige za vlastiti ugled nas kao parlamentaraca. To je ona šansa koju mi dajemo razvoju demokratskih institucija i razvoju svesti da vlast de facto mora ići na proveru i mora odgovarati na kraju onima koji su je izabrali.

Ljubisav Ivanov Singo

U procesu sprovođenja tranzicije ne samo u Makedoniji, nego i u ostalim zemljama regiona, napravili smo veću liberalizaciju, nego što je liberalizacija u zemljama EU ili u SAD. Mi smo prešli iz socijalizma u kapitalizam, a zapadne razvijene zemlje su počele da se vraćaju prema socijalizmu. Govorili su da tržište mora da reguliše sve odnose, a sada kažu da i država mora da ima svoj veliki udeo. Mi smo razvlastili naše države i sada moramo ponovo da donosimo neke zakone, da vratimo neke prerogative koji su u periodu liberalizacije ukinuti.

Mi smo uveli gotovo potpuno liberalizovanu ekonomiju, ukinuli smo carine, ukinuli smo ekonomske barijere za inostrane investitore, a sada vidimo da se uvodi ekonomski protekcionizam u najrazvijenijim zemljama sveta. Obama kaže: “daćemo 800 milijardi za stabilizaciju domaćeg finansijskog sistema, ali kupujte domaću robu i domaće sirovine”. Grci koji su pokupovali neke banke kod nas kažu: “mi ćemo da saniramo banke u Grčkoj, ali ne i banke koje su i van Grčke”, a praktično to su su njihove banke. Berlusconi kaže: “mi ćemo da damo neke pare za FIAT, ali samo za FIAT u Torinu, ali ne i za Fiatove fabrike van Italije”. Sarkozy se isto izjasnio za francusku automobilsku industriju, a o Britancima i da ne govorim, oni su prvi uveli protekcionizam.

I sada se ispostavilo da smo mi ovde na Balkanu jedini liberalizovani . Izgleda da sada treba oni od nas da uče.

2. *Uloga parlamenata u procesu rešavanja problema finansijske i ekonomske krize*

Parlamenti bi trebali da igraju važnu ulogu u procesu suočavanja sa ekonomskom krizom i preduzimanja mera za njeno prevazilaženje. In these difficult times it is even more important than in good times to promote legislations and regulations that support businesses. Promoting such a conducive business environment is as much the responsibility of governments as it is the responsibility of parliaments.

Važan izazov parlamenata je da uvedu propise koji su koherentni, delotvorni i stabilni. Investitorima su potrebni kvalitetni propisi, koji obezbeđuju pravnu sigurnost i stabilnost, i koji su povoljni za razvoj tržišne privrede. Stvaranje povoljnog, tržišno orjentisanog pravnog i regulatornog okruženja pretpostavlja postojanje: (i) visokokvalitetnih, modernih, tržišno orjentisanih zakona i (ii) adekvatne institucionalne infrastrukture, neophodne za njihovo sprovođenje.

Tokom proteklih nekoliko godina, intenzivna zakonodavna aktivnost u zemljama zapadnog Balkana je rezultirala izradom značajnog broja visoko-kvalitetnih zakona. Preliminarne pripreme za integracije u Evropsku uniju, sporazumi postignuti sa Međunarodnim monetarnim fondom i Svetskom bankom, potpisivanje CEFTA sporazuma o slobodnoj trgovini u regionu (2006), značajno su uticali na intenzivne zakonodavne aktivnosti u svim zemljama regiona. Kao rezultat tih procesa, došlo je do značajnog poboljšaja kvaliteta velikoj broja zakona, ali izvestan broj nedostataka je i dalje prisutan.

Sprovođenje zakona je daleko ozbiljniji problem u odnosu na donošenje zakona, zbog nepostojanja ili lošeg funkcionisanja institucija, neophodnih za njihovo sprovođenje. Primena zakonske regulative u zemljama zapadnog Balkana i dalje predstavlja najveći problem reformskog procesa, zbog nedostatka iskustva ili adekvatne institucionalne ifrastrukture. Parlamenti su uključeni u monitoring sprovođenja zakonske regulative prvenstveno kroz: (i) direktan parlamentarni nadzor vladinih aktivnosti i (ii) parlamentarni monitoring sprovođenja zakona kroz nadzor agencija zaduženih njihovu implementaciju.

Beriz Belkić

Temeljna, osnovna uloga države je da osigura pravni okvir za ekonomske aktivnosti. Pre svega, sigurnost vlasništva, izvršenja ugovora, jednostavnost procedura i svega onoga što čini pogodnim ekonomski život svake zajednice. To je nezamenljiva uloga države, koja je sada očigledno afirmirana i reafirmirana posle suočavanja sa činjenicom da tržište samo ne može sve uraditi i da je ljudska pohlepa poprilično nepredvidiva. U toj ulozi države, mi izabrani od strane naroda, kao jedan od stubova države, dakle kao zakonodavna vlast, u ovo vreme krize zaista ne možemo biti pasivni. Moramo imati neku vrstu inicijative, neku vrstu snažnog pritiska na naše vlade da novonastale problem vezane za ekonomsku krizu prevaziđemo, odnosno da ih učinimo podnošljivijim.

Osnovne karakteristike i uslovi u kakvima nas je zatekla ova kriza, kad je reč o Bosni i Hercegovini, su: (i) nejedinstveno tržište, (ii) spor proces regulatornih promena, (iii) spora implementacija strategija za podizanje konkurentnosti zemlje. Imamo nepovoljan sistem za ekonomski život i vrlo malo pažnje i razumevanja za regionalni pristup u rešavanju ekonomskih problema. Nisu nam baš pomogla ni prethodna iskustva iz ranijih regionalnih inicijativa, kao što su Pakt stabilnosti, OECD-ov Investment compact I slično. Nisu nam baš koristila, niti smo ih mi iskoristili do kraja.

Aktuelna situacija još više nas upućuje na regionalni pristup, na regionalnu harmonizaciju ekonomske politike, naravno ne osporavajući i poštujući pravo svake države da ima neke svoje specifične mere. Globalni pristup, generalni pristup bi morao biti regionalan.

Mi sada imamo Regionalno veće za saradnju koje otvara mogućnosti saradnje među zemljama Jugoistočne Evrope, Imamo izraženu spremnost da na regionalan način razmišljamo i rešavamo postojeće probleme. Postoji niz inicijativa, poslovnih foruma, koji u uslovima krize dobijaju na značaju. Čini se da je svest o potrebi regionalne saradnje najmanje prisutna tamo gde bi trebala biti, tj. u parlamentima kao zakonodavnim organima, i u vladama kao izvršnoj vlasti.

Aleksandar Damjanović

U uslovima finansijske i ekonomske krize, možda ne treba uvijek čekati na Vladu da reaguje, možda Parlament i parlamentarni odbori trebaju da u ovom vremenu budu u nekoj vrsti permanentnog zasedanja. Svakako koordinacija unutar Parlamenta i odbora mora da bude veoma jaka i aktivna. Ali, ono što je suprotno od ovoga jeste da Parlament digne ruke od svega u vremenu krize i dopusti Vladi da vlada uredbama i podzakonskim aktima. Da Vlada priprema pakete mera pa da sama preuzima i odgovornost. To bi možda bilo i skidanje odgovornosti sa parlamentaraca, kako sa onih čije su stranke na vlasti, tako i onih iz opozicije. Mislím da bi to bio potpuno pogrešan pristup.

Značajna pitanja poput onih, da li dati prioritet štednji ili podsticaju privrede, rastu domaće privrede ili socijalnim pitanjima, kao i pitanja koja se tiču kvaliteta rada pravosuđa, bi mogla biti razmatrana i na sednicama parlamenta.

Teško će ko i bilo koja zemlja u ovom regionu sama izaći iz krize i sama prebroditi krizu, a da to ne bude i pitanje regiona kao celine. Ako su dobre procedure Skupštine, ako postoji konsenzus oko ključnih pitanja i u parlamentarnoj većini i manjini, onda je vreme kroz koje neki akti prolaze zaista manje značajno.

Kriza se može posmatrati kao šansa za adekvatnu i ozbiljnu politiku i dogovor države i ostalih institucija, kriza je ne samo kao mogućnost, već i neophodnost veće regionalne saradnje, čime bi se omogućila brza razmena iskustava u cilju izbegavanja grešaka.

Bilo bi značajno da od naših evropskih prijatelja zatražimo da kada dođu u naše države, makar trećinu vremena provedu u parlamentu, kao što ga provedu sa članovima vlade. Mislím da bismo time postigli dobar balans.

Nataša Vučković

Svi naši parlamenti su opterećeni činjenicom da dolazimo iz zemalja koje karakteriše snažan nedostatak parlamentarne i demokratske tradicije, što lako navodi izvršnu vlast u zemljama regiona da permanentno širi svoje nadležnosti i slobodu svog ponašanja u odnosu na parlament, možda čak i u većoj meri nego što je dozvoljeno ustavom. Mislím da ova dinamika odnosa između parlamenta i vlade nikako ne može da bude prihvaćena, i da je uloga parlamentima da insistiraju na tome da se ta dinamika odnosa promeni.

U tom kontekstu je važno ojačati kontrolnu funkcija parlamenta kroz parlamentarni monitoring regulatornih tela i nezavisnih agencija.

Iz iskustva Narodne Skupštine Republike Srbije, meni se čini da parlament pogrešno razume ponekad da nije njegova uloga samo da formira određenu regulatornu agenciju i da izabere članove tog tela. Mislim da Parlament kao zakonodavno, ali i predstavničko tel, ima i obavezu i da kontrolise i njihov rad.

Oni jesu nezavisni i oni u svom domenu rade ali kontrola primene zakona i ostvarivanja njihove funkcije mora biti obaveza parlamenta. Meni se čini da ne posvećujemo dovoljnu pažnju godišnjim izveštajima regulatornih tela, da li se u dovoljnoj meri o njima razgovara, da li se o njima razgovara samo u odborima, da li je to dovoljno i da li bi radu ovih tela trebalo posvetiti veću pažnju?

Miko Iličković:

Politička dimenzija kopenhagenskih kriterijuma zahteva stabilnost institucija, koje garantuju demokratiju, vladavinu prava, ljudska prava i poštovanje prava manjina. Otuda se mi kao poslanici koji su pola političari, a pola stručnjaci (pravnici, ekonomisti, inženjeri) nalazimo u dvostrukoj ulozi: (i) kako ispraviti ili popraviti ili zaustaviti, pogubne poteze vlada ili ispravljati vlade sa veoma ograničenim stručnim kapacitetima, a s druge strane (ii) kako kao političari čiji je posao prodaja budućnosti građanima, na najbolji način obaviti tu svoju ulogu.

To je mnogo težak problem, jer sve manje se razmišlja o nekom opštem dobru ili korisnosti po građane. Tako da je naša startna pozicija usred ove krize vrlo loša. Kako stvari ispraviti? Crna Gora, kao uostalom većina zemalja regiona, još nema stabilizirane institucije. Moć je još uvek izvan institucija sistema. Kako tu moć spustiti u institucije u trenutcima jedne vrste haosa, prouzrokovanog negativnim efektima globalne finasijske i ekonomske krize? Mi ovim osnovnim zadacima u regularnom vremenu nismo mogli izlaziti u susret na pravi način.

Ako imate situaciju da u parlamentu vladajuća većina ima nekritički odnos prema predlozima vlade, čak i u onom legislativnom dijelu gde ste obavezni da radite svoj posao, a opozicija još uvek gaji naviku da treba biti protiv svega, onda vi ne možete od parlamenta očekivati neke velike stvari.

Ako imamo situaciju gdje je vlast već u petom mandatu i ima objektivnu šansu da tako nastavi, onda vaš zadatak nije da pobedite opoziciju, nego da pokušate nešto promijeniti u samoj vlasti - kod samog sebe. A to se po pravilu veoma teško dešava. Dakle, sav ovaj proces zavisiće od toga u kolikoj meri su političke elite svesne da se moraju mijenjati. Da moraju ustuknuti pred nečim što neminovno dolazi. Narod na ovim prostorima ili običan svet će kao i uvijek raditi ono što se propiše ili što izgleda parlament.

Ja verujem u moć parlamenta. Ja verujem da je snaga parlamenta ustvari sloboda građana.

Razmatranje nacrtu zakona u skupštinskim odborima. U svim zemljama Zapadnog Balkana nadležni skupštinski odbori razmatraju nacrtu zakona, pre njihovog razmatranja na plenarnoj sesiji.

Rad skupštinskih odbora u zemljama Zapadnog Balkana je sve više transparentan i profesionalan i predstavnici administrativnih tela, uključujući ministarstva i agencije, često doprinose njihovom radu. Značaj odbora se povećava, proširuje se obim njihovih nadležnosti, nezavisno od njihovog broja, organizacionog modela ili veličine. Oni zapravo treba da doprinesu efikasnijem radu parlamenta. Ipak, njihov rad se može značajno poboljšati, jer oni svoju ulogu u parlamentarnom procesu još uvek ne obavljaju na sasvim zadovoljavajući način. Veća pažnja se češće poklanja radu na plenarnoj sesiji nego suštinskim, profesionalnim raspravama koje treba da se odvijaju u nadležnim odborima.

3. Značaj regionalne saradnje i harmonizacije sa zakonodavstvom Evropske unije za jačanje konkurentnosti regiona

Slavica Đukić Dejanović

Svima nam je poznato da teškoće sa kojima se zemlje regiona suočavaju u procesu tranzicije, kako u sferi politike, tako i u oblasti ekonomije, nisu male. Iako je poslednjih godina ostvaren izvestan prividni rast, region je i dalje izložen novim izazovima i zbog svetske finansijske krize, koja je ne samo tema nego postaje i realnost naših prostora. Stoga je značajno realno ohrabrenje postojećim i novim investicijama u čemu parlament kao najviše zakonodavno telo, može dati značajan doprinos. Upravo zato i jeste neophodan konstantan dijalog država i privrednika zemalja regiona na ovom putu, kao i njihova međusobna podrška i razumevanje.

Kroz intenzivnu međusobnu saradnju pralamenata i parlamentarnih tela, mi zaista možemo poboljšati i unaprediti položaj privrednih subjekata u regionu u onom prvom, ali veoma značajnom koraku, koji se zove zakonodavni.

Hido Biščević Zajedničko, koordinirano i solidarno suočavanje sa posledicama ekonomske krize sa aspekta regiona u celini

U ovom važnom momentu, u kome se nalazi svet, Evropa, pa i ovaj region kao deo Evrope, u parlamentima zemalja regiona je potrebno širiti svest o razmerama, dubini i trajanju krize i svemu što ona može doneti.

Kriza nije mogla doći u težem trenutku po region. Realno je očekivati da u pretstojećem periodu međunarodna zajednica neće biti angažovana u ovom regionu, koliko je bila tokom prethodnih 20 godina. To se odnosi i na Evropsku uniju, jer će kompletna politička energija evropskog pejzaža biti usmerena na rešavanje krize u okviru Evropske unije, dok će manjak energije biti posvećen zemljama van tog prostora, uključujući i zapadni Balkan. To nužno zahteva veću političku odgovornost i samoodgovornost političkih lidera i vođstava u zemljama zapadnog Balkana. Kriza se postepeno ali neminovno prenosi i na ove prostore. Ova godina će biti presudna i odlučujuća za ukupnu istorijsku i startešku perspektivu regiona.

Kriza može otvoriti i šanse i mogućnosti. Ali u ovom momentu je **nužno održati Euro-Atlansku perspektivu zemalja regiona po svaku cenu**. Kriza se može svesti na nekoliko stubova, udarnih tacaka na kojima treba raditi. To su:

- (i) zajedničko, koordinirano i solidarno suočavanje sa posledicama ekonomske krize sa aspekta regiona u celini; (zajedničke aktivnosti svih vlada i parlamentata ovog regiona),
- (ii) ubrzanje reformi kao nužna pretpostavka da se održi veza sa evro-atlanskim integracijama (strukturama)
- (iii) brže rešavanje otvorenih konflikata u region,
- (iv) realizacija velikih regionalnih razvojnih projekata.

Ovaj region je pre dvadeset godina promašio istorijski momenat, i ne sme se dozvoliti da se ista greška ponovi 20 godina kasnije. U tom smislu ova kriza nosi u sebi stepen povećane odgovornosti i

povećane hitnosti da se rešavaju određeni problem. Treba pokazati da je region sposoban da uhvati korak sa evro atlasniskim strukturama...

Region se ne može suprotstaviti krizi pojedinačno, na nivou zemalja, već je potrebna zajednička, koordinirana akcija koja otvara vrata za zajedničke regionalne projekte.

Safet Softić

Želio bih se osvrnuti na one poslove koje bi bilo neophodno da mi sami, dakle, zemlje zapadnog Balkana, pokušamo zajednički učiniti, i napraviti što kvalitetniju i bolju regionalnu saradnju.

Ne bih mogao reći da je ta saradnja u prethodnom periodu bila na visokom nivou, možda i zbog toga što su ekonomski rezultati regiona bili dosta dobri. Ali uzimajući u obzir postojeće stanje, nepohodno je krenuti u stvaranje osnovnih elemenata za strategijsko djelovanje u zemljama regiona i postizanja kvalitetnije regionalne saradnje zakonodavnih, izvršnih i sudskih organa vlasti. Tim pre jer je uloga zakonodavnih tela (parlamenta) i izvršnih tela svake zemlje pojedinačno u ovom kriznom vremenu izuzetno važna.

Obzirom da smo svi u regionu u većoj ili manjoj mjeri na evropskom putu, prvi element saradnje na nivou parlamenta zemalja regiona bi mogla biti analiza međusobne harmonizovanosti propisa po različitim značajnim privrednim i infrastrukturnim granama. Ukoliko bismo u tom kontekstu uspjeli harmonizovati propise, kao region bismo imali veći potencijal za privlačenje strateških investitora.

Ukoliko bi se uspostavila kvalitetna regionalna saradnja i tako da kažem, *dnevna komunikacija* bilo da se radi o *ekonomskom ili o pravno-političkom sistemu*, sigurno je da bi naša zajednička aktivnost u ovom regionu bila manje bolna i sa manje negativnih efekata po stanovništvo. Uspostavljanje kvalitetne i čvrste saradnje na srednji i dugi rok bi sasvim izvesno rezultiralo značajnim napretkom za sve zemlje regiona pojedinačno. Na takav način išli bismo čvrstim koracima ka članstvu u EU, što i jeste glavni cilj svih zemalja zapadnog Balkana.

Nikola Novaković:

Značaj kvalitetne zakonske regulative koja reguliše rad parlamenta kao preduslov za stvaranje prostora za aktivniji uticaj parlamenta na efekte krize

Kao možda najmlađa demokratija u Zapadnom Balkanu, mogu da vam kažem da smo tek nakon usvajanja ustava u ovoj državi Srbiji krenuli da regulišemo i druge odnose, a posebno odnose u parlamentu i parlamenta sa svim ostalim granama vlasti.

Stari Poslovnik o radu Narodne skupštine smo promenili jer se ispostavilo da je bez tih izmena, poslovnik teg na nozi koji nas uz sve ostale jednostavno sprečavala da idemo dalje. Izgleda da smo u starom poslovniku uspjeli da promenimo taman ono što treba i naša skupština liči na svaku drugu, jedino što će možda i brže da radi.

Akcent na kojem insistiramo na izradi zakona o Narodnoj Skupštini će biti maksimalno pojačanje i kvalitativno i kvantitativno kontrolne, nadzorne funkcije parlamenta. Mislim da ako ovaj naš zakon

prođe da će biti dobar za sve zemlje u regionu. Mi nismo počeli od praznog lista papira, nego od vaših rešenja. Od rešenja zemalja u okruženju, prvih naših suseda.

Iznenaden sam koliko su naše skupštine tokom proteklog perioda malo, retko i prilično površno saradivale. Po meni to mora u nekom narednom periodu da se promeni. Možda je prilika da iskoristimo priliku ove svetske krize, jer kao zakonodavno telo mi teško da možemo radimo da se nosimo sa tom velikom svetskom ekonomskom krizom, ali sa druge strane možemo da učinimo sve da izlazak iz krize i recesije dočekamo spremniji za nastavak reformi. Pri tom mislim da potrebno da znatno ubrzamo rad u parlamentu, rad na donošenju novih zakona i rad na regulaciji svega onoga što nas približava tom duhu *acquis communautaire*.

I taj *acquis communautaire* se stalno menja. Zbog toga, ako strašno brzo ne krenemo sa harmonizacijom našeg zakonodavstva sa Evropskim, nećemo ga stići. Ni pojedinačno, ni zajedno.

Velimir Jukić

Poslednjih desetak godina ne samo BH, nego i region u celini beleže dosta značajan privredni rast, što je kad se uporedi sa ostatkom Europe veoma visok rast. Međutim ne zaboravimo da smo svi mi krenuli sa dosta niskog nivoa, tako da su efekti opet dosta dobri, ali nisu oni koje mi želimo i koje mi očekujemo.

Još uvijek značajno zaostajemo u poređenju sa prosečnim nivoom razvijenosti Evropske Unije, ili barem za većinom zemalja Evropske Unije.

Mislim da bi mi parlamentarci trebali fokusirati svoj rad na prepoznavanje onih problema i onih izazova, čije rešenje bi dalo najbolje efekte. Često puta mi merimo svoj rad kvantitativno, dakle koliko smo propisa doneli itd. Mislim da bi mnogo bolje merilo naše uspješnosti bili efekti donetih mera. Zato mislim da bi trebalo, a to mi se nameće kao logičan zaključak iz rasprava koje su danas ovde vođene, da fokusiramo svoju pažnju na prepoznavanje onih problema čije rešenje će doneti najveće efekte. Ova regularna dimenzija je vrlo važna.

Poznato je da su države zapadnog Balkana, sa izuzetkom Albanije, poslednjih nekoliko decenija, osim poslednjih petnaest godina, pripadale zajedničkoj državi. Živeli smo u zajedničkoj zemlji, tako da nam je puno toga zajedničkog, uključujući neke još uvek važeće regulative iz perioda zajedničke države. I ona zakonodavna regulativa koju smo donosili u međuvremenu, mislim da je u značajnoj mjeri međusobno usaglašena. Ovde se čulo razmišljanje i da usklađujući svoju regulativu sa *Acquis communautaire*, zemlje regiona i međusobno harmonizuju svoja zakonodavstva. Apsolutno se slažem sa time, jer na taj način će naša regulativa biti i međusobno usaglašena, tj. na nivou cele regije.

Ipak smatram da je u dosadašnjem periodu izostala jedna kvalitetnija saradnja. Bilo bi dobro i korisno da možda na jedan drugačiji način razgovaramo, čak i malo konkretnije. Da razgovaramo o tome šta mislimo uraditi ubuduće, na regionalnoj dimenziji, da ipak unapredimo svoju saradnju.

U prethodnim diskusijama su već pominjani regionalni investicijski projekti. To su projekti ili rešenja, koje možemo osmisliti zajednički, polazeći od nekih krupnih infrastrukturnih projekata, pa i do nekih manjih projekata. Mislim da možemo i na tim projektima naći zajednički interes, i uvjeren sam da je

jednostavnije i lakše doći do potrebnih sredstava za investiranje u te projekte, ako nastupimo zajednički.

Više puta je ovde pomenuto kako to rade drugi, kako je počinjala Evropska unija itd. Iz tog iskustva bismo trebali učiti. Smatram da do sada nismo previše iz toga naučili i da bi trebali na jedan drugačiji način osmišljavati i našu međusobnu saradnju i sadržajno je obogaćivati.

Na kraju bih preporučio da svoju suradnju unapredimo, da naše razgovore intenziviramo.

Sead Dizdarevic

Smatram da bi buduća regionalna saradnja trebala da se zasniva na tri sledeća principa:

- da insistiramo na onome što nas spaja, a ne na onome što nas razdvaja,
- da onda kada saradjujemo, svi poslovi bez obzira na granice dobro idu,
- da ne propustimo šansu za budućnost i da se ne vraćamo u prošlost.

Pri tom bih se u ovom kontekstu zalozio za *primenjivost našela efikasnosti*, koje je prisutno u svim zemljama Evropske unije. Pod tim podrazumevam (i) da što brže donosimo zakone, (ii) da potrošimo što manje novca i ostalih sredstava prilikom donosenja tih zakona, (iii) ali da pri tome, brzina nikako ne ide na uštrb kvaliteta.

Ta saradnja bi jednim delom mogla da se realizuje i kroz uspostavljanje mreže odbora za ekonomiju u regionu. Formalizovanjem te mreže i intenziviranjem saradnje odbora za ekonomiju zemalja Zapadnog Balkana, bilo bi moguće obezbediti razmenu informacija iz oblasti ekonomskog zakonodavstva i ekonomske politike, veoma značajnih sa aspekta ekonomske krize kojom se suočavaju zemlje regiona.

Odbori bi međusobno mogli da prate način predlaganja propisa, i ulogu odbora i radnih tijela u tom procesu. Konkretno, ulogu odbora za ekonomska pitanja na evropskom putu zemalja regiona. Radna tijela bi imala važnu ulogu, da vide koji su to propisi koje treba da iniciraju radna tela koja su po ustavu ovlašćeni predlagači, da sagledaju i predlože odgovarajući propis i upute ga u parlamentarnu proceduru. Na taj način bi skratili postupak donošenja propisa, i ne bismo čekali da ih Vlada pripremi.

Vesna Pusić

U celom procesu približavanja jedne zemlje Evropskoj uniji, najčešće se misli na političke reforme, jer su politički kriterijumi za zemlje u ovom regionu uvek bili prvi i predstavljali su uvek najkontroverznije teme.

Ipak, tzv. ekonomski kriteriji, i s vremenom se pokazuju kompliciraniji. Oni predstavljaju dokaz i potvrdu da zemlja može funkcionirati kao konkurentna ekonomija, Kao tržišna ekonomija koja unutar evropskog konteksta preživljava.

Kad se malo slegne uzbuđenje zbog političkih tema, od svih stvari koje su zapravo možda najneobičnije i najveća šansa koju nove članice pa i sve skupa, svaka od zemalja članica Evropske unije imaju, je činjenica da bez obzira na veličinu svake pojedinačne zemlje, da li je ona milion ili dva miliona ljudi, pa do 90 miliona, svaka od tih zemalja ulaskom u Evropsku uniju najedanput se nalazi na trzistu od pola milijarde ljudi.

To je naravno ili ogromna šansa ili ogromna opasnost. Najcesce i jedno i drugo. I u velikoj mjeri je pitanje kako se pripremimo za tu ogromnu šansu i istovremeno ogromnu opasnost. Što ce iz toga na kraju ispasti. Dakle da li će to biti ono što će svakoj od zemalja regiona dati fantastični vjetar u leđa i u jedra ili će biti nešto što će satrati nacionalne ekonomije. Verojatno se može dogoditi i jedno i drugo.

Iako do sada nije bilo preteranog satiranja, u ovoj konkretnoj situaciji ekonomske krize ne treba to smetnuti s uma. Satiranje je već i to da se ne iskoristi šansa. Ne iskoristiti šansu znači isto promašiti.

4. Reforma poslovnog okruženja: uloga parlamenata

Sistemska revidiranje postojećeg zakonodavstva. U većini zemalja Zapadnog Balkana, prepoznata je potreba za sveobuhvatnom eliminacijom ili zamenom suvišnih ili nepotrebnih propisa, kao važan preduslov stvaranja povoljnog okruženja za investicije.

Sveobuhvatna eliminacija suvišnih ili nepotrebnih propisa uključuje pravljenje registra svih propisa u zemlji i vršenje analize svih propisa relevantnih za ekonomiju, kako bi se identifikovali suvišni i neefikasni propisi. Ovaj proces treba da rezultira preporukama za vladu po pitanju propisa koje treba ukinuti kao i onih koje treba izmeniti ili zadržati, praćeno stvaranjem elektronske baze podataka svih propisa koji se primenjuju u zemlji. Takva baza podataka bi omogućila preduzetnicima i preduzećima da znaju koji se propisi primenjuju.

Hrvatska, Makedonija i Republika Srpska su već sprovele obimnu reviziju postojeće zakonske regulative i izvršile jednodatnu eliminaciju suvišnih i nepotrebnih propisa, kroz programe takozvane "regulatorne giljotine".

Fokus u Republici Srpskoj je bio na inspekcijom nadzoru dok je reforma u Hrvatskoj i Makedoniji bila sveobuhvatnija i uključivala je sve propise relevantne za privredu.

U Albaniji, ova reforma je u toku i već je postignut vidljiv napredak u deregulaciji sistema izdavanja licenci/dozvola i registracije preduzeća. Srbija i FBiH su u takođe otpočele sprovođenje ovog procesa, dok ovaj proces na državnom nivou BiH još uvek nije iniciran.

Igor Radojičić

Reforma poslovnog okruženja u Republici Srpskoj

Sve tranzicione promjene se nisu mogle desiti preko noći, niti su odgovarajući propisi mogli biti doneseni po kratkom postupku, jer se radi o procesima sa dugim vremenom trajanja. Dodatne probleme u tom procesu predstavljaju nedostatak domaćeg znanja sistemima tržišne privrede, evropskom zakonodavstvu i standardima, te problem promene svesti, pa i praktične promjene poslovnog ambijenta, nakon usvojenih zakona.

Uloga parlamenata je dvojaka: (i) nezamenjiva i najvažnija u delu koji se tiče donošenja odgovarajućih zakona, koji se tiču uspostavljanja tržišnih mehanizama, ali i (ii) kontrolna, kako bi pratili primenu, prednosti i nedostatke usvojenog zakonodavstva.

U svom izlaganju bih se ograničio se na primere iz Republike Srpske, koji se tiču reformisanja poslovnog okruženja u skorijoj prošlosti:

1. Reforma diktirana od strane međunarodne zajednice tzv. „Buldožer“, sprovedena u periodu 2002-2004. godine

2. Reforma poslovnog okruženja tzv. „Giljotina“, sprovedena u periodu 2006-2008. godine

1. Međunarodna zajednica i njeno delovanje u Bosni i Hercegovini uglavnom nisu bili fokusirani na ekonomiju (osim obimne donatorske pomoći neposredno nakon završetka građanskog rata u BiH), a pogotovo ne na regulatorne reforme. Krupniji primer vezan je za tzv. „Buldožer“ reformu koju je Kancelarija Visokog predstavnika u BiH inicirala i sprovela uz veliku medijsku kampanju i politički pritisak u periodu od 2002–2004. godine. Kampanja je vođena pod sloganom: „50 ekonomskih reformi za 150 dana“. Nastao je, pre svega, kao rezultat anketiranja i pribavljanja mišljenja poslovnih ljudi, ali i mišljenja i stavova međunarodnih organizacija, uključujući MMF, Svetsku banku, USAID i Evropsku komisiju. Po obimu predloženih i isforsiranih reformi „Buldožer“ nije bio sistematičan, već je bio rezultat kampanje, predloga i interesa pojedinih poslovnih subjekata, dok su vlade bile isključene iz tog procesa. Obuhvatao je velik broj oblasti, uključujući saobraćaj, finansije, komorsko organizovanje, registraciju poslovnih subjekata, trgovinu, turizam, tržište rada, te problematiku rada preduzeća. Za ovako širok obuhvat tema i oblasti, po sadržini je bio krajnje neujednačen i površan i obuhvatio mere i zakone, od nivoa potpune reforme sistema privrednih komora u RS i BiH, pa do nivoa zaštite stabala voćki i orahovog drveta. Parlamenti u BiH su ove reforme usvojili pod snažnim pritiskom međunarodne zajednice, po ubrzanim procedurama, bez mogućnosti ikakvog uticaja na već pripremljene zakonske propise. Efekti ove reforme, ili bolje rečeno kampanje, su i danas vidljivi, bilo kao pozitivan ili kao negativan primer, ali svakako ne kao primer sistematičnog pristupa problema regulatornih reformi i temeljitog poboljšanja poslovnog okruženja.

2. Pozitivan primer saradnje sa međunarodnom zajednicom, je tzv. „Giljotina propisa“. Republika Srpska je od 2006-2008. godine sprovela „Giljotinu“ kao sistematičan postupak, u saradnji sa međunarodnim subjektima. Pored formalnosti za dobijanje dozvola, odobrenja i saglasnosti, obuhvatila je i giljotinu inspekcijских postupaka i predmeta kontrole u Republici Srpskoj. Reforma je sprovedena u saradnji Vlade Republike Srpske sa drugim institucijama, Privrednom komorom Republike Srpske, Republičkom upravom za inspekcijske poslove, kao i sa poslovnom zajednicom. Sistematski su prikupljeni podaci i izvršen popis svih formalnosti i inspekcijских postupaka i predmeta kontrole. Rezultat je bio značajno smanjenje i izmena postojećih formalnosti. Kod inspekcijских postupaka i predmeta kontrole, od 2474 mere zadržano je svega 1040, a ukinuto je njih 1434. Rezultat ove reforme je i formiranje baze podataka sa popisom svih postupaka i odobrenja, kao i inspekcijских postupaka i predmeta kontrole u odgovarajućem registru koji je svima dostupan putem interneta. Kao nastavak postupka „Giljotine“ je otpočela primena RIA procesa, procesa procene uticaja donošenja propisa na poslovno okruženje. Na pilot projektu Zakona o turističkoj naknadi, koji treba da stigne u parlamentarnu proceduru, testiran je uticaj propisa na okruženje.

Andreja Marušić:

Šta je Srp i zašto se sprovodi

Građani i preduzetnici se u svakodnevnom životu suočavaju sa mnogim propisima, a složeno i skupo poslovno okruženje ometa ekonomski rast i konkurentnost Republike Srbije. SRP je proces koji se sprovodi kako bi se u Republici Srbiji u kratkim rokovima stavili van snage ili izmenili neefikasni propisi tj. svi propisi koji se ne primenjuju, zastareli su, ili nameću nepotrebne administrativne procedure i troškove privredi.

SRP se sprovodi zbog privrednih subjekata, tako da se od njih i očekuje da daju najveći doprinos u identifikaciji propisa koje treba staviti van snage ili izmeniti, jer oni najbolje znaju šta im smeta u poslovanju.

Ciljevi SRP-a su:

- 1) smanjenje najmanje za 25% do 2011. godine administrativnih troškova poslovanja;
- 2) ubrzavanje i redukuja administrativnih procedura;
- 3) poboljšanje međunarodnog rejtinga Republike.

SRP se sprovodi u sledećim fazama:

Faza inventure svih propisa na snazi u Republici Srbiji (od 02.02.2009. do 31.03.2009. godine);

Faza analize propisa koji neposredno ili posredno utiču na privredu (od 31.03.2009. do 01.09.2009. godine). U ovoj fazi svi privredni subjekti mogu da uzmu aktivno učešće u reformi i daju svoje predloge o tome koji propisi treba da se ukinu a koji da se izmene i kako;

Faza izrade preporuka (01.09.2009. do 15.12.2009.godine); Vlada usvaja preporuke do 31.12.2009. godine: Faza implementacije preporuka (od 13.12.2009.godine)

Preporuke o tome koje propise treba staviti van snage a koje izmeniti se daju u 3 paketa. Jedan za propise koji su u nadležnosti Ministarstava i Vlade (podzakonski akti), drugi za zakone (Narodnoj Skupštini) i treći za propise koji su u nadležnosti nezavisnih regulatornih tela